

מקשה אחת של זהויות רבות

בשנות החמישים שאפה ההנהגה בישראל ליצור 'כור היתוך' אחיד לישראלי החדש שהגיע מתרבויות שונות, אולם הדבר לא צלח. מה הסיבה לכך?

קיבוץ גלויות

העולם כולו צופה בזעזוע בעיר חרסון שטובעת במים אדירים. שכונה אחר שכונה הולכת ונעלמת מתחת המים. זה מזעזע כל אדם ויהודים בפרט, שכן לעם היהודי יש היסטוריה של מאות שנים בחרסון. במידה מסוימת לי אישית יש קשר למקום.

לא מזמן ביקרתי בישראל. באחת הנסיעות במונית זיהיתי שהנהג דובר רוסית, ושאלתי אותו אם הוא עולה מרוסיה. הוא מיד תיקן אותי שהוא מגיע מאוקראינה, ואז שאלתי אותו מאיזה עיר. הוא ענה: חרסון.

הנהג סיפר שהוא עלה לישראל לפני בערך עשרים וחמש שנה. שאלתי אותו האם הוא הכיר את חב"ד בחרסון. אחותי וגיסי הרב אברהם וחיה וולף שהיום הם השלוחים באודסה, לפני קרוב לשלושים שנה הם היו שלוחים בחרסון. אחרי כמה שנים גיסי הביא את אחיו הרב יוסי שישמש כשליח בחרסון, והוא עצמו עבר לאודסה.

"אברום ויוסי?", הוא שאל מיד, "בטח שאני מכיר!". נדהמתי. הוא סיפר שסבו היה חזן בבית חב"ד בחרסון, ובשבתות הוא היה הולך איתו יחד לבית הכנסת. הוא המשיך לספר שהסבא שלו עלה לארץ בגיל 98 וחי עד גיל 102.

זה היה נשמע לי קצת יותר מדי טוב, אז החלטתי להתקשר מהמונית לאחותי שנמצאת באודסה, והיא אכן זכרה את הסבא. היא הוסיפה שהוא ידע את כל התפילות בעל פה, והיה איש מלא מרץ ושמחת חיים שניהל את כולם ביד רמה.

הוא סיפר לי שיש לו כבר נכדים בישראל. אמרתי לו, 'אתה הלכת עם סבא שלך לבית הכנסת. עכשיו אתה הסבא, ואתה צריך לקחת את הנכדים שלך לבית הכנסת'. הוא ענה שיש לו בית כנסת ממש צמוד לבית שלו. 'נו, ואתה מבקר שם לפעמים?', שאלתי. הוא צחק.

בנקודה הזאת של השיחה כבר היינו ידידים ותיקים. שאלתי היכן הוא גר בישראל והוא ענה נתניה. אמרתי לו 'זאת עיר מאוד יוקרתית, עשית את זה', אבל כמו כל יהודי הוא חייב קצת להתלונן. "נכון", הוא ענה, "אבל לאחרונה התיישבו בנתניה הרבה יהודים שעלו מצרפת. זה נראה שהתרבות הרוסית והצרפתית לא הולכים

יחד".

באותו שבוע פגשתי יהודי נוסף מרוסיה שגם הוא נהג מונית. שאלתי אותו את אותה שאלה, היכן הוא גר. ניחשתם נכון: בנתניה. גם הוא הזכיר שלאחרונה התיישבו שם עולים מצרפת.

הניסיון שלא צלח

בארה"ב יש מושג שנקרא 'כור ההיתוך' Melting Pot, מיליוני מהגרים באו מכל קצוות תבל ואמריקה היתכה אותם ויצרה את האמריקאי החדש.

בארץ ישראל בשנות החמישים בן גוריון הכריז שישראל צריכה להיות כור היתוך. הוא טען שמאחר ומגיעים יהודים מכל העולם שאין להם שפה משותפת האחד עם השני, שכן באותם שנים הגיעו יהודים מתימן, מרוקו והודו, ומצד שני באו יהודים מהונגריה, פולין, רוסיה וכו', הוא היה סבור שאין מחנה משותף שיחבר ביניהם. ולכן בית הספר הישראלי, ובהמשך הצבא הישראלי יהיה כור ההיתוך בו ייצרו את הישראלי החדש, הצבר, שמדבר עברית. לא עוד יהודי גלותי, אלא אחד שיודע להגן על עצמו.

הוא השקיע המון אנרגיה ברעיון הזה, ואפילו ניסו להכריח בכוח את הצעירים לזנוח את המסורת של ההורים ולהפוך לישראלי החדש. אבל ההיסטוריונים סבורים שהניסיון הזה לא צלח. כור ההיתוך הישראלי לא עבד. הדור הבא אכן דיבר עברית ושירת בצבא, אבל הוא המשיך את התובנות של ההורים שלו, ועד היום אפשר לזהות את ההבדלים בין העדות.

מדוע באמת בארה"ב כור ההיתוך הצליח ברובו, ובישראל לא?

המנורה של נשמות ישראל

פרשת השבוע בהעלותך מתחילה במצות הדלקת המנורה ² הקב"ה מצוה את משה שידבר אל אהרן, שכשהוא מדליק את המנורה בת השבעה הקנים בבית המקדש בכל יום הוא צריך לעשות את זה בצורה כזאת שששת הנרות יאירו אל מול הנר האמצעי, שהפתילות של הנרות יאירו לכיוון הנר האמצעי.

התורה מספרת שאהרן עשה בדיוק כפי שצווה. התורה ממשיכה ואומרת: "זה מעשה המנורה מקשה זהב, עד ירכה עד פרחו, מקשה היא". את המנורה חייבים ליצור מכיכר זהב אחת, וממנה לייצר את שבעת הקנים. אסור לקחת שבעה קנים ולהתיך אותם למנורה אחת אלא להיפך, זוהי חתיכת זהב אחת וממנה יוצרים מנורה בת שבעה קנים.

שואל הרבי (תו"מ חלק ס' עמ' 435 ואילך) מדוע התורה חוזרת כאן על ההוראות כיצד צריך לעשות את המנורה, הרי כבר בפרשת תרומה, כאשר הקב"ה ציווה את משה לבנות את המשכן, התורה מפרטת בעשרה פסוקים כיצד בדיוק צריך לעשות את המנורה. ושוב בפרשת ויקהל, כשהתורה מספרת על בניית המשכן בפועל, היא שוב חוזרת ומפרטת בשמונה פסוקים את "מעשה המנורה".

מאיך, ממשיך הרבי, אם מאיזו סיבה התורה ראתה צורך לחזור על ההוראות

הללו פעם שלישית, מדוע היא הדגישה רק פרט אחד מתוך הוראות הייצור, שיש לעשות את המנורה מכיכר זהב אחת, ולא את שאר ההוראות לעשיית המנורה שניתנו בפעמים הקודמות? שהמנורה צריכה להיות בת שבעה קנים, מעוטרת בגביעים כפתורים ופרחים. מדוע רק את ה"מקשה אחת"?

את התשובה לשאלה, אומר הרבי, אנו מוצאים בהפטרה של השבוע. ההפטרה היא חזון של הנביא זכריה. הוא מספר "ראיתי והנה מנורת זהב כולה? ושבעה נרותיה עליה".

מה מסמלת המנורה? אומר המדרש (במדב"ר יג, ח) שהמנורה מסמלת את עם ישראל, ובזה שזכריה ראה מנורה שהיא כולה מזהב, היה זה מסר מאת הקב"ה שכל עם ישראל בלי יוצא מן הכלל הם כולם זהב טהור.

מסביר אדמו"ר הזקן (לקו"ת בהעלותך כט, ג): נאמר "נר ה' נשמת אדם", המנורה מסמלת את נשמות ישראל. ישנם שבעה סוגים של יהודים. ישנם כאלו שמתחברים לקב"ה דווקא על ידי תפילה, אחרים אוהבים ללמוד תורה. ישנם אלו שעוסקים בהתנדבות ודווקא זה מדבר אליהם וישנם אחרים שתורמים לצדקה. לכל אחד יש את הדרך שבה הוא מתחבר לקב"ה ולעם היהודי. אבל באמת, אומר הרבי, שבעת הסוגים של היהודים הם "לא שבעה עניינים שונים אלא ענין אחד? מקשה? אחת, כיון שנמשכים כולם מאותו מקור".

דהיינו, בחיצוניותו, היהודי נראה שונה מחברו, אבל באמת כולנו חולקים את אותה נשמה יהודית. כמו שילדים חולקים את אותם גנים של ההורים, כך עם ישראל חולק את אותם גנים רוחניים, כולנו באים מאותו מקור, כי "אב אחד לכולנו" (מלאכי ב, י).

לממש את הזהות

זהו ההבדל בין כור ההיתוך האמריקאי והניסיון הלא מוצלח לשחזר אותו בישראל. בארה"ב הגיעו אנשים שאין להם שום שייכות אחד עם השני. המהגרים הראשונים חיפשו מפלט ממדינות שבהם לא התירו להם לנהוג לפני אמונתם, והם באו לכאן והקימו ארץ שחרתה על דגלה שוויון וחירות דתית לכל אדם באשר הוא. המהגרים שבאו לאחריהם חיפשו להגר לארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות - The Land of opportunity. אותם מהגרים רצו מאוד לשכוח את העבר שלהם ולהתחיל חיים חדשים בארצות הברית.

בישראל זה סיפור אחר לגמרי. אף אחד לא היגר לישראל כי זוהי ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות, ובפרט לא בשנות החמישים ולא בשנות השבעים ואפילו לא לאחרי כן. אותם יהודים שעלו לארץ, לא חיפשו זהות חדשה אלא להיפך, במשך אלפיים שנה הם חלמו על ירושלים. בכל תפילה התפללו "ותחזינה עיננו בשובך לציון". בכל חג ובכל אירוע אנו מעלים את ירושלים על ראש שמחתנו.

היהודי שהגיע לישראל בא לממש את הזהות האמיתית שלו שבהרבה מקרים היה צריך להסתיר אותה בגולה, והנה הוא מגיע סוף סוף לארץ וכאן הוא יכול להשיל את התחפושת, ולהציג את עצמו בשם היהודי שלו. לא עוד מאקס אלא מרדכי. אותם יהודים לא חיפשו להיות ישראלים, הם רצו לחיות בגלוי את מה שהם עשו

בסתר במשך דורות על דורות.

אני זוכר שבתור בחור ישיבה בחג החנוכה היינו מבקרים במרכז קליטה שגרו בו עשרות משפחות של עולים חדשים שבאו מגלויות שונות: בדירה אחת היה יהודי מרוסיה, בשנייה משפחה מהודו ובקומה העליונה יהודי אמריקאי. כולם באו מתרבויות שונות, דוברים שפות שונות, וכולם התקשו לדבר עברית. אבל כשנקשנו על הדלת והצענו להם להדליק נרות חנוכה, אורו עיניהם. הם פתחו את הדלת לרווחה, הזמינו אותנו לתוך הבית ושמחו מאוד להדליק נרות חנוכה. אותנו דבר קרה כשחילקנו מצות לפני פסח. לא משנה מי הוא אותו יהודי, מאיפה הוא בא ואיזו שפה הוא דובר, כולם היו שמחים לקבל מצה שמורה מחב"ד.

הסיבה שהתורה חוזרת בפרשתנו רק על הפרט שהמנורה צריכה להיות עשויה מחתיכת זהב אחת "מקשה היא", זה כדי ללמד אותנו שעם ישראל הוא לא אוסף של יחידים שהתקבצו יחד אלא אנחנו כולנו עשויים 'מקשה' אחת.

(מיוסד על השיחה שהתפרסמה בתובנות לחיים לפרשת בהעלותך)